

Douglasbos op de Veluwe in de stakenfase. Deze opstand is vijftig jaar oud, met normaal bosbeheer zou de opstand zich niet meer in de stakenfase hebben bevonden.

aan kennis van ecologie en economie. Waar vanuit verschillende invalshoeken vele aanspraken worden gedaan op het bos, wordt grote deskundigheid vereist. Het gebruik van deze deskundigheid is de kracht van uw vereniging en vormt een hoeksteen voor een doelmatig bosbeheer en bosgebruik.

LANGE ADEM

De Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging (KNBV) wil niet alleen de bosbouw, het natuurbehoud, maar ook het landschapsbeheer op alle mogelijke manieren bevorderen. Niet alleen het bos, maar ook solitaire bomen, boomgroepen, houtwallen, laan- en rijbeplantingen en andere landschapselementen kunnen rekenen op hun belangstelling. In het bos strijden bomen om licht en groeiruimte, zowel boven de grond als eronder. Bosbeheerders leiden dat gevecht in goede banen door selectief bomen weg te halen.

Het kiezen van de bomen die over mogen blijven, is een van de belangrijkste maatregelen van het bosbeheer. Die keuze moet telkens opnieuw worden gemaakt. Bosbeheer is van lange adem en meestal van meerdere generaties beheerders, die rekening moeten houden met veel wisselende weersomstandigheden, de geschiktheid van de bodem, de waterhuishouding en niet in de laatste plaats met veranderende inzichten over hoe met bos moet worden omgegaan. Tegenwoordig wordt bij het beheer ook veel aandacht aan natuur- en landschapswaarden besteed. Dat gebeurt onder andere door dode bomen te laten staan of liggen, loofbomen en struiken doelbewust te sparen, oude laanstructuren weer duidelijk te maken en (soms) het bos zo veel mogelijk zijn eigen gang te laten gaan.

VIJF ONTWIKKELINGSFASEN

Echt oerbos is in Nederland niet meer te vinden. Alle huidige bossen in ons land zijn ooit door de mens aangeplant. De ontwikkeling van bos verloopt volgens bepaalde wetmatigheden. Er kunnen vijf ontwikkelingsfasen worden onderscheiden: de jonge fase, de dichte fase, de stakenfase, de boomfase en de vervalfase.

Jonge en dichte fase

De ontwikkeling van bomen vanaf het moment van kiemen of aanplanten totdat de bomen in sluiting komen (dat wil zeggen het moment waarop de kronen van de jonge bomen elkaar gaan raken, wordt de jonge fase genoemd. De concurrentie met de grassen en kruiden die in dezelfde bodemlaag wortelen is dan overwonnen.

De dichte fase is aangebroken en tussen de individuen begint strijd om licht en (groei)ruimte. Voorheen werden er in deze fase nog wel zuiveringen uitgevoerd, waarbij slecht gevormde exemplaren werden verwijderd. Tegenwoordig stelt men ingrijpen uit tot ver in de stakenfase.

Stakenfase

De dichte fase gaat over in de stakenfase op het moment dat de bomen die het bovenste kronendak vormen, een diameter van zo'n vijftien centimeter op borsthoogte hebben bereikt. De bomen zijn lang en strijden met elkaar om licht. Er komen overwinnaars en overwonnenen. De bosbeheerder moet in deze fase gaan selecteren. De meest gezonde en veelbelovende - met het oog op wat de beheerder met zijn bos wil - krijgen ruimte door bomen in de directe nabijheid weg te halen. Bij houtproductie als doel worden de bomen geholpen, die het in zich hebben om lang, recht en noestvrij te worden. Ook wordt beoordeeld of de bomen gezond en standvastig zijn en op termijn goed gevormde nakomelingen kunnen geven. Een tegenwoordig gebruikelijke methode is die van de van het aanwijzen/selecteren van toekomstbomen. Het voordeel ervan is, dat alle maatregelen zich richten op het bevoordelen van die zogenoemde T-bomen. Het selecteren van de T-bomen mag niet te vroeg beginnen, maar je kunt er ook niet te lang mee wachten. Als de diameter (op borsthoogte) twintig centimeter is, is dat tijdstip al zeker bereikt. Aantal en verdeling van de toekomstbomen over het bos is ook afhankelijk van het groeiverloop van de betreffende boomsoort. En tussen boomsoorten bestaan daarin aanzienlijk verschillen.

Boomfase

Het jonge bos wordt ouder en bereikt de boomfase, die tientallen jaren kan duren. In deze fase vindt de grootste diktegroei plaats en heeft het bos een gesloten kronendak. Dat wordt alleen bij de periodiek uitgevoerde dunningen doorbroken maar sluit zich dan weer vrij snel. Het bos verkeert nu in zijn meest productieve fase en er kan regelmatig uit geoogst worden. Dat gebeurt zodanig dat er voor alle resterende bomen genoeg ruimte komt om te blijven groeien.

Na verloop van lange tijd (150-200 jaar) neemt de groei af. De bosbeheerder kan dan de verjonging van zijn bos gaan inleiden door zeer sterk te dunnen, - bosbouwers noemen dat 'lichting' - waarbij regelmatig verspreid over het bosoppervlak een gering aantal bomen blijft staan. Dat profiteert dan sterk van de meerdere ruimte en het licht en gaat zaden produceren. Daarna komen er in de ontstane ruimte spontaan jonge boompjes tot ontkieming. De cyclus is voltooid.

Vervalfase

Besluit de bosbeheerder om niets te doen, dan treedt de vervalfase in en sterven de bomen langzaam aan een natuurlijke dood. In deze periode treedt ook natuurlijke verjonging op, maar veel geleidelijker, meer fragmentarisch en over een veel langere tijdsperiode. Er zijn natuurbeheerders die hiervoor bewust kiezen. Een dergelijk beheer levert hogere natuurwaarden op. Dat komt omdat bomen die zijn doodgegaan, in een periode van tientallen jaren tot aan één tot anderhalve eeuw een zeer belangrijke ecologische rol in het bos kunnen vervullen. Insecten, vogels, zoogdieren, mossen, paddenstoelen en hogere planten leven in of van het dode hout.

BEELD STERK GENUANCEERD

Bovenstaande beschrijving heeft betrekking op bossen bestaande uit dezelfde boomsoort. Dit gold - en geldt deels nog - voor veel van onze bossen, aangelegd in het begin van de vorige eeuw. Maar in de afgelopen twintig jaar hebben zich belangrijke ontwikkelingen in het bosbeheer voorgedaan, die dit beeld sterk hebben doen nuanceren. Veel bosbeheerders zijn overgegaan naar een beheersvorm die wordt aangeduid met 'geïntegreerd bosbeheer'. Daarin wordt veel meer dan voorheen, door gerichte ingrepen, de ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden in het bosgebied bevorderd. Door het maken van kleine kapvlakten in gelijkja-

Niet elke groep bomen is meteen een bos. We spreken pas van een bos als de boomkruinen vanaf de grond gezien op z'n minst 64 procent van de lucht bedekken.

Bosaanleg en bosverjonging vragen om specifieke voorwaarden die het aanslaan van het plantsoen (bij aanplant) of de natuurlijke verjonging (bezaaiing) bevorderen, zoals goede bodemvoorbereiding, waaronder soms ook bemesting. Er is nu meer dan 360.000 hectare bos in ons land en er wordt nog steeds nieuw bos aangeplant. Een groot deel van het Nederlandse bos (zo'n vijftig procent) is eigendom van grote publiekrechtelijke organisaties, zoals Staatsbosbeheer (26%), het ministerie van Defensie, de Dienst Domeinen, gemeenten en waterschappen (23%), particuliere boseigenaren bezitten 32 % van het bos (cijfers: Probos, 2009).

rig bos, wordt de bosstructuur gevarieerder. In de nieuw gecreëerde open ruimten kan zich natuurlijke verjonging van de oude bomen ontwikkelen of komen andere boomsoorten tot ontkieming (berk, lijsterbes).

Ook wordt veel zorgvuldiger omgegaan met andere soorten bomen en struiken, die in het ouder wordende bos voorkomen. Menging van boomsoorten wordt doelbewust bevorderd. Deze aanpak leidt tot een structuurrijker en veel gevarieerder bos, levert grotere belevingswaarde voor bosbezoekers en meer biodiversiteit.

Overigens blijft er in deze benadering onverminderd aandacht bestaan voor de potentie van het bos om duurzaam hout voort te brengen.

KNBV: BELANGRIJKE ROL

In al deze ontwikkelingen, die niet zonder discussie verlopen, speelt de Bosbouwvereniging nog steeds een belangrijke rol als platform en netwerk voor de uitwisseling van kennis en ervaringen. Dat betreft de vakinhoudelijke kant.

Daarnaast kreeg en krijgt de beleidsbeïnvloeding aandacht. Met de plannen van het nieuwe kabinet voor de groene sector zou dit aspect de komende tijd nog weleens heel sterk op de voorgrond kunnen treden: de honderdjarige KNBV is er klaar voor.

Harvester aan het werk in de buurt van Chaam/Alphen.

